

Nr 215.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till August Abrahamsons stiftelse för slöjdläro-utbildning; given Stockholms slott den 16 april 1943.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Gösta Bagge.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 16 april 1943.

N ä r v a r a n d e :

Statsministern HANSSON, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Bagge anför.

I årets statsverksproposition, åttonde huvudtiteln, punkten 148, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som kunde varda riksdagen förelagd, beräkna för budgetåret 1943/44 till Bidrag till August Abrahamsons stiftelse för slöjdläro-utbildning ett anslag av 5,000 kronor.

Jag anhåller nu att ånyo få anmäla ärendet.

Inledning.

August Abrahamsons stiftelse för slöjdläro-utbildning är grundad på ett av grosshandlaren August Abrahamson den 7 april 1891 upprättat testamente med därtill sedermera gjorda tillägg, enligt vilket testamente Abrahamson

för att betrygga fortvaron av det av honom på hans egendom Nääs i Skallsjö socken i Västergötland inrättade slöjdlärarseminariet förordnade, att seminariet skulle under namn av »August Abrahamsons stiftelse» i all framtid på nämnda egendom uppehållas. Stiftelsen skulle »hava till ändamål att genom fortsatt utbildning av lärare och lärarinnor, som redan ägnat sig åt undervisning, verka för uppfostran i allmänhet och särskilt för användandet därvid av den pedagogiska slöjden». Av testators kvarlåtenskap skulle till stiftelsen med äganderätt överlämnas dels säterierna Stora och Lilla Nääs, vartdera tre mantal, frälshemmanet Åstebo, ett halvt mantal, ävensom åtskilliga andra i testamentet uppräknade fastigheter, frälseräntor och lösören, dels ock kontanta medel till ett belopp av 380,000 kronor. Stiftelsen jämte alla dess tillgångar skulle överlämnas till svenska staten att lyda under Kungl. Maj:t i det departement, som handhade undervisningen i allmänhet. Kungl. Maj:t skulle utöva högsta beslutanderätt i allt vad stiftelsen anginge.

Av testamentsbestämmelserna i övrigt torde följande här få återgivas.

Stiftelsens verksamhet skulle alltid, i den mån därtill anslagna medel sådant medgåve, utövas i enlighet med tidens krav. Om läroanstalten i följd av ändrade förhållanden icke vidare behövdes till utbildande av lärare och lärarinnor i slöjd, skulle Kungl. Maj:t äga att förvandla anstalten till annan högre läroanstalt för fortsatt utbildning av lärare och lärarinnor, som redan ägnat sig åt undervisning.

Av de till stiftelsen donerade medlen, 380,000 kronor, skulle bildas två fonder, den ena, *underhållsfonden*, om 355,000 kronor, och den andra, *utvidgningsfonden*, om 25,000 kronor, vilka fonder aldrig skulle få till kapitalet minskas. Räntan på underhållsfonden skulle användas till avlöning åt läroanstaltens föreståndare, lärare och lärarinnor jämte andra hos stiftelsen anställda personer samt till bestridande av övriga för läroanstaltens uppehållande nödiga kostnader. Räntan på utvidgningsfonden skulle, sedan den genom ränta på ränta uppgått till minst 10,000 kronor, vid behov användas till läroanstaltens utvidgning och förbättring. Besparingar skulle, ehuru önskvärda, aldrig få ske så, att stiftelsens verksamhet för uppnående av sitt ändamål därigenom hämmades.

Säterierna Stora och Lilla Nääs samt frälshemmanet Åstebo skulle aldrig få vare sig in-tecknas eller avhändas stiftelsen. De på dessa tre egendomar varande yttre och inre inventarier med undantag av dem, som utredningsmännen i boet ansåge vara av den bristfälliga beskaffenhet, att de ej vore till det med dem åsyftade ändamålet användbara, skulle ej heller få avhändas stiftelsen eller från egendomen Nääs bortföras utan skulle framgent underhållas samt, där så bleve nödigt, ersättas med nya, vilken senare bestämmelse dock ej gällde konstföremål, som till äventyrs ginge förlorade.

Av den köpeskilling, som inflöte vid möjligen skeende försäljning av stiftelsens övriga fastigheter med därå befintliga inventarier, skulle bildas en särskild fond under namn av *dispositionsfonden*. Avkastningen av fastigheterna och räntan på dispositionsfonden skulle i främsta rummet användas till underhåll i fullgott skick av de till egendomen Nääs och Åstebo hörande byggnader, park, trädgård och inventarier ävensom till skötsel och vård av berörda fasta och lösa egendom. Den behållning, som därefter och sedan

nödiga utgifter för de andra fastigheterna jämte deras inventarier blivit täckta, kunde komma att på avkastningen och räntan uppstå, skulle disponeras på enahanda sätt, som räntan på underhållsfonden.

Nedre våningen och stora salongen i övre våningen i stora huvudbyggnaden på Nääs skulle vid förefallande behov användas till föreläsningar ävensom till möten och festligheter, som stode i samband med anstalten och dess verksamhet. De övriga rummen i byggnaden skulle upplåtas till bostad åt mera framstående pedagoger, lärare och lärarinnor jämte andra för läroanstalten intresserade in- och utländska män och kvinnor, som under kortare tid besökte läroanstalten.

Stiftelsen och alla dess tillgångar med undantag av fonderna skulle ställas under förvaltning av en utav tre eller fem personer bestående samt för högst tre år i sänder utsedd *styrelse* jämte en under styrelsen lydande på sex månaders uppsägning tillsatt *föreståndare*. Den senare, som skulle avgiftsfritt bo på stället, skulle ha närmaste vården och ledningen av läroanstalten och stiftelsens övriga angelägenheter i överensstämmelse med de föreskrifter, som av styrelsen eller eljest behörigen meddelades. Till föreståndare skulle icke få utses andra personer än de, som ådagalagt framstående duglighet och skicklighet i sådan verksamhet, som krävdes i och för uppnåendet av stiftelsens ändamål samt jämväl i andra hänseenden vore till sysslan lämpliga.

Sedan Abrahamson år 1898 avlidit, förordnade Kungl. Maj:t genom beslut den 28 april 1899, att ifrågavarande stiftelse med dess tillgångar skulle av svenska staten emottagas på de i donationsurkunden stadgade villkoren; och bestämde Kungl. Maj:t tillika, att de för fondbildning avsedda kontanta donationsmedlen skulle överlämnas till statskontoret för att därstädes förvaltas.

Reglemente för stiftelsen fastställdes av Kungl. Maj:t den 31 maj 1901 (bih. till sv. förf. saml. 1901:56). Enligt reglementet handhaves stiftelsens förvaltning, utom vad angår de donerade kontanta medlen, av en utav Kungl. Maj:t för tre år i sänder bland framstående och för stiftelsens ändamål nitälskande personer utsedd styrelse om fem ledamöter. Två av ledamöterna skola äga sakkunskap i lanthushållning. Den närmaste tillsynen om stiftelsen och dess tillhörigheter utövas av en föreståndare, som på förslag av styrelsen tillsättes av Kungl. Maj:t medelst förordnande och med förbehåll om sex månaders uppsägningstid. Föreståndaren tjänstgör sålunda dels såsom rektor för läroanstalten, dels ock såsom den omedelbare förvaltaren av stiftelsens ekonomi.

Styrelsen skall årligen genom en av sina ledamöter inventera stiftelsens under styrelsens förvaltning stående tillhörigheter. De av föreståndaren avgivna räkenskaperna granskas av en av styrelsen därtill utsedd person. Stat för stiftelsen fastställs årligen av Kungl. Maj:t.

Det statliga inflytandet på anstaltens undervisning är ringa. Några närmare bestämmelser rörande läroplan och dylikt äro ej meddelade. Regelbunden inspektion genom skolöverstyrelsen utövas ej heller.

Riksdagen har vid olika tillfällen anslagit medel till stiftelsens verksamhet. Sålunda beviljade 1912—1914 års riksdagar stiftelsen ett anslag av samman-

lagt 38,500 kronor, huvudsakligen avsett för reparationer och förbättringar av stiftelsens byggnader, att av stiftelsen framdeles räntefritt återbetalas i mån av tillgång. Vidare anvisade 1921 års riksdag ett anslag av 50,000 kronor, ävenledes avsett för reparationer.

I detta sammanhang må erinras, att 1922 års riksdag (skrivelse nr 185) på framställning av riksdagens revisorer begärde utredning angående den förändring av organisationen av stiftelsens ekonomiska förvaltning och ledning, som kunde anses av förhållandena betingad. Efter det utredning verkställdes, meddelade Kungl. Maj:t den 13 oktober 1927 vissa föreskrifter rörande omfattningen av läroanstaltens verksamhet samt räkenskapernas förande m. m. Bland annat anbefalldes styrelsen för stiftelsen att nogsamnt hålla hand däröver, att läroanstaltens verksamhet icke gjordes mer omfattande än att kostnaderna för densamma kunde bestridas med — förutom förekommande avgifter av kursdeltagarna — de medel, som enligt de testamentariska förordnandena skulle användas till läroanstaltens uppehållande.

Av en utav *styrelsen* år 1939 gjord framställning om anslag — vilken ej föranledde någon Kungl. Maj:ts åtgärd — inhämtas bland annat.

Utän skada för stiftelsens ändamål kunde verksamheten icke längre upprätthållas, om ej statsbidrag erhöles.

Stiftelsens inkomster bestode huvudsakligen av dels räntan på fonderna, dels avkastningen av stiftelsens lantbruk och skogsdrift samt verktygs- och möbelfabrik, dels ock elevernas avgifter för kost, logi och undervisning.

Fonderna uppginge till ett belopp av 376,000 kronor, varav 351,000 kronor tillhörde underhållsfonden och 25,000 kronor utvidgningsfonden. Underhållsfonden användes till avlöningar.

Lantbruket och skogsdriften lämnade intet överskott, som kunde komma läroanstalten till godo. Detsamma gällde fabrikerne.

Inackorderingsavgifterna lämnade numera intet överskott. Däremot gäve hyresavgifter ett icke oväsentligt tillskott till seminariet.

Medan inkomsterna sjunkit, hade utgifterna stigit på grund av stegrade priser, oundgängliga löneförhöjningar m. m. På underhåll och reparation av läroanstaltens byggnader samt underhåll och nyanskaffning av inventarier måste årligen nedläggas ej obetydliga belopp.

Till lärarlöner åtginge 16,000—17,000 kronor, varav omkring 10,200 kronor belöpte på manliga lärare. Då läroanstalten till främsta uppgift hade utbildning och fortsatt utbildning av slöjdlärare och fyllde ett direkt statsändamål genom att tillgodose skolornas — närmast folk- och fortsättnings-skolornas — behov av dylika lärare, låge det för staten närmast att bidraga till driftkostnaderna genom att påtaga sig avlölandet av stiftelsens lärare i manlig slöjd. Övriga löpande utgifter torde stiftelsen allttjämt vara i stånd att bestrida med egna inkomster.

Vidare erfordrades anslag till vissa nybyggnader och anskaffande av vissa inventarier m. m. med 300,900 kronor.

År 1940 gjorde stiftelsen förnyad framställning om anslag till driften av stiftelsens slöjdseminarium. Vid min anmälan i 1941 års åttonde huvudtitel av denna anslagsfråga (sid. 226) erinrade jag, att den utbildning av slöjdlärare, som omhänderhades av stiftelsen, vore praktiskt taget den enda

i sitt slag, som stode till buds. Staten hade därför intresse av läroanstaltens bibehållande och hade också tidigare lämnat stiftelsen ekonomiskt bistånd. Att dess verksamhet dittills tack vare enskild donation medfört förhållandevis ringa utgifter för statsverket gjorde det så mycket mera påkallat, att staten i ett för stiftelsen brydsamt läge trädde emellan. Stiftelsens årsbudget uppvisade ett betydande underskott, som så småningom måste undergräva dess ekonomi. Jag föreslog, att statsbidraget begränsades till 5,000 kronor, och uttalade samtidigt, att såsom villkor för åtnjutande av statsbidrag borde uppställas fordran på mer ingående tillsyn från statens sida över verksamheten.

Riksdagen anvisade i enlighet härmed 5,000 kronor för ändamålet.

Vid min anmälan i 1942 års åttonde huvudtitel (sid. 330) av en av styrelsen gjord framställning om anslag för innevarande budgetår av högst 10,000 kronor till avlönande av lärare i manlig slöjd förordade jag fortsatt medelsanvisning till stiftelsen men ansåg mig böra tillstyrka bidrag med oförändrat belopp eller 5,000 kronor, att användas till avlöning åt lärare i manlig slöjd. En av stiftelsens styrelse vid flera tillfällen tidigare ifrågasatt och av skolöverstyrelsen nu påyrkad allsidig utredning angående stiftelsens olika verksamhetsgrenar och särskilt angående läroanstaltens ställning och de ekonomiska förutsättningarna för anstaltens upprätthållande och anpassande efter ändrade tidsförhållanden fann jag böra vidtagas, så snart detta lämpligen kunde ske.

Riksdagen anvisade medel i enlighet med vad av mig tillstyrkts. I avslutning härtill uttalade riksdagen, att med den betydelse slöjdundervisningen numera intoge i vårt skolväsen det syntes i hög grad angeläget, att ifrågasvarande stiftelse, som utgjorde vår enda utbildningsanstalt för lärare i manlig slöjd, utrustades med ekonomiska förutsättningar för att fylla sin betydelsefulla uppgift. Riksdagen ville därför för sin del understryka vikten av, att den av departementschefen i utsikt ställda utredningen snarast möjligt komme till stånd.

I anledning av detta riksdagens yttrande utverkade jag den 8 maj 1942 Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla *två sakkunniga* för att inom departementet biträda med utredning och avgiva förslag angående verksamheten vid stiftelsen samt angående läroanstaltens ställning och de ekonomiska förutsättningarna för dess upprätthållande m. m. Såsom sakkunniga tillkallade jag den 9 maj 1942 undervisningsrådet Kurt Richard Falck och ledamoten av riksdagens andra kammare, agronomen Stig Janson, Frändesta.

I skrivelse den 14 september 1942 har *styrelsen* för stiftelsen anhållit om statsbidrag för budgetåret 1943/44 med 10,000 kronor till avlönande av lärare i manlig slöjd.

Efter remiss härå till nämnda sakkunniga ha de sakkunniga med en till Kungl. Maj:t den 3 februari 1943 inkommen skrivelse överlämnat »Utred-

ning rörande August Abrahamsons stiftelse på Nääs», åtföljd av vissa i utredningen åberopade handlingar.

Över utredningen ha utlåtanden avgivits av *skolöverstyrelsen*, *statskontoret*, *justitiekanslersämbetet*, *byggnadsstyrelsen* och *domänstyrelsen* ävensom av *styrelsen för stiftelsen*, *centralstyrelserna för Sveriges allmänna folkskolläraryörening* och *Sveriges folkskolläraryöreförbund*, *styrelserna för Sveriges folkskolläraryöreförbund* och *Sveriges småskolläraryöreförening* samt *slöjd- och yrkesläraernas riksförbund*.

Innan jag ingår på de sakkunnigas förslag och de avgivna yttrandena, torde en kortfattad redogörelse för utredningens innehåll i vissa övriga delar lämpligen böra lämnas.

Stiftelsens hittillsvarande verksamhet.

De sakkunniga lämna inledningsvis en kort översikt över *stiftelsens olika verksamhetsgrenar*.

Dessa utgöras, yttra de sakkunniga, av läroanstalten, stiftelsens lantbruk och skogsdrift samt den av stiftelsen drivna fabriksrörelsen.

Läroanstaltens verksamhet inskränker sig till att omfatta sommarkurser i manlig och kvinnlig slöjd samt i vissa andra ämnen. Kurserna fördela sig på två perioder, nämligen en försommar- och en eftersommarperiod, vardera på 5 à 6 veckor. Till läroanstalten höra följande byggnader, Björkenäås, inrymmande föreståndarbostad, seminariet, Källnäås och Smedjenäås, innehållande undervisningslokaler samt bostäder för lärare och kursdeltagare, lekhuset, som användes för lekar och föreläsningar, Vänhem, inrymmande matsal, köksavdelning m. m., sekretariatet, en paviljong inrymmande expeditionslokal, samt Mellannäås, Ekenäås, Bokenäås och Lindenäås, samtliga inrymmande bostäder för kursdeltagare. Till läroanstalten synes även kunna hänföras stora huvudbyggnaden på Nääs, vanligen benämnd »slottet», vilken dock på grund av testamentsbestämmelserna endast i mindre utsträckning kan användas för undervisningsändamål.

Stiftelsens jordegendomar omfatta tillhopa omkring 1,516 har, varav omkring 115 har tillhöra det egna lantbruket och omkring 122 har utarrenderade hemman och torp. Jordegendomarna skötas av en förvaltare, som har sin bostad i en av slottets flygelbyggnader. Till lantbruket höra ekonomibyggnader av olika slag. En handelsträdgård är utarrenderad.

Skog och utmarker omfatta tillhopa 1,217 har, varav omkring 900 har räknas som produktiv skogsmark. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 27 september 1901 har stiftelsens skog ställts under vård och förvaltning av skogsstaten, för vilket ändamål det åligger domänstyrelsen att låta upprätta skogshushållningsplan för egendomen.

För egendomen är fastställt ett taxeringsvärde av 546,800 kronor.

Stiftelsens fabriksrörelse, Nääs verktyg och skolmöbler, har uppstått genom sammanslagning av två tidigare drivna fabriksföretag. Numera tillverkas i rörelsen huvudsakligen hyvelbänkar, hyvlar och andra slöjdverktyg. Ledningen handhaves av lantbruksförvaltaren. Fabriken är inrymd i en äldre byggnad, som tidigare använts som skolhus. Drivkraften erhålles från ett vattenfall med en fallhöjd av 15¼ meter.

De sakkunniga upptaga härefter till behandling frågan, huruvida stiftelsens verksamhet, sådan den för närvarande är utformad, kan anses stå i överensstämmelse med donationsvillkoren. Härvid ha de sakkunniga funnit avvikelser från testamentsföreskrifterna eller underlåtenhet att följa desamma föreligga i följande avseenden.

Enligt vad av testamentet otvetydigt framgår, har det varit testators avsikt, att läroanstalten skulle erbjuda möjlighet till fortbildning åt personer, som voro utbildade lärare och som förut ägnat sig åt undervisning. Denna snäva begränsning av kretsen av kursdeltagare synes dock aldrig helt hava upprätthållits utan medgivande att deltaga i kurserna har lämnats även personer, som icke varit lärare. Detta förhållande har med tiden kommit att utvecklas därhän, att lärarna numera befinna sig i minoritet bland kursdeltagarna.

Vid läroanstalten givas årligen kurser i lek och idrott. Till dessa kurser ha under senare år inbjudits ett tiotal studenter från Lunds universitet och Stockholms högskola. Dessa studenter erlägga för kurserna viss deltagaravgift men erhålla fritt vivre. De sakkunniga ifrågasätta, huruvida denna anordning står i överensstämmelse med donationsvillkoren.

Beträffande huvudbyggnaden på Nääs är i testamentet medgivet, dels att nedre våningen och stora salongen i övre våningen få »vid förefallande behov användas till föreläsningar ävensom till möten och festligheter, som stå i samband med läroanstalten och dess verksamhet», dels ock att övriga rum få »upplåtas som bostad åt mera framstående pedagoger, lärare och lärarinnor jämte andra för läroanstalten intresserade in- och utländska män och kvinnor, som under kortare tid besöka läroanstalten». Härav synes framgå, att testator endast velat medgiva ett mera tillfälligt användande av slottet för läroanstaltens räkning, och att detta icke skulle få mera regelbundet begagnas vid undervisningen. Trots det att testators avsikt i detta avseende synes vara ganska tydlig, har anstaltens ledning ansett sig oförhindrad att dels upplåta ett antal rum i övre våningen av slottet till bostad åt lärare vid anstalten under kurstiden, dels ock förlägga vissa kursers arbete till slottet. Sålunda hava kurser i hushållsgöromål ordnats i slottets köksdepartement samt kurser i kvinnlig slöjd varit förlagda till vissa rum i slottets övre våning.

Enligt bestämmelse i testamentet får avkastningen av donationens fastigheter icke tagas i anspråk för gäldande av läroanstaltens utgifter förrän fastigheternas underhåll i full utsträckning tillgodosetts. Denna bestämmelse har icke alltid efterlevats. Detta förhållande föranledde Kungl. Maj:t att genom beslut den 13 oktober 1927 anbefalla stiftelsens styrelse att tillse, att underhållet av egendomen icke eftersattes till förmån för läroanstalten.

I fortsättningen (sid. 17—32) redovisa de sakkunniga de tidigare utredningar, som verkställts rörande stiftelsen, ävensom tidigare statsanslag till densamma. Till denna de sakkunnigas redogörelse torde jag här få hänvisa.

De sakkunniga lämna härefter en ingående redogörelse för stiftelsens olika verksamhetsgrenar, varav bland annat inhämtas följande.

Läroanstalten.

Enligt testamentsbestämmelserna har läroanstalten att vara icke en utbildningsanstalt för lärare utan ett institut för fortbildning av redan ut-

bildade lärare. Anstalten har emellertid i allt större utsträckning kommit att inrikta sin verksamhet på lärarutbildning. I den mån denna haft till syfte att göra folkskollärare mer skickade att undervisa i slöjd vid folk- eller fortsättningsskola, har verksamheten helt fallit inom testamentsföreskrifternas ram. En allt större del av kursdeltagarna har emellertid med tiden kommit att utgöras av personer, som tidigare icke ägnat sig åt läraryrket. Åt dessa ger kursverksamheten en utbildning, som väl synes stå i överensstämmelse med läroanstaltens traditioner men som icke synes ha varit avsedd av donator.

Av testamentsbestämmelserna framgår vidare, att stiftelsens främsta uppgift är att anordna kurser i slöjd. Såsom stiftelsens historia utvisar, har härmed avsetts kurser i manlig slöjd. Att slöjdläroanvändningen kommit att bli en betydelsefull uppgift för läroanstalten är naturligt med hänsyn därtill att någon annan möjlighet att erhålla sådan utbildning icke förefunnits med undantag av den, som meddelas vid folkskoleseminarierna. Den vid dessa seminarier meddelade undervisningen — den enda av staten bekostade lärarutbildningen i manlig slöjd — avser att göra seminarieeleverna skickade att meddela den undervisning i slöjd, som förekommer i folkskolan. För att bibringa folkskolläraren den fortsatta utbildning, som är erforderlig för ett handhavande av slöjdundervisningen i fortsättningsskolan, har från statens sida så gott som intet åtgjorts. Enahanda hava förhållandena varit i vad det gäller utbildning av såväl de yrkesmän — snickare m. fl. — som önska erhålla den pedagogiska skolning de behöva för att kunna handhava undervisningen i slöjd i fortsättningsskolan, som ock de facklärare i slöjd, vilka meddela undervisning i folk- och fortsättningsskolor, läroverk och därmed jämförliga skolformer.

I undervisningen i fortsättningsskolan intager den manliga slöjden ett viktigt rum. För erhållande av anställning såsom lärare i manlig slöjd i allmän fortsättningsskola uppställer gällande fortsättningsskolstadga (§ 40 mom. 1) det kravet, att vederbörande statens folkskolinspektör vitsordat lärarens duglighet för undervisning i ämnet. Därvid har i regel en folkskollärare ansetts kompetent att meddela undervisning, därest han haft betyg i ämnet i folkskolläroexamen. För anställning såsom lärare i manlig slöjd vid yrkesbestämd fortsättningsskola åter erfordras en av skolöverstyrelsen meddelad behörighet. Då denna skolform ställer stora krav på lärarnas yrkestekniska skicklighet, har sådan behörighet endast i undantagsfall meddelats en folkskollärare. De flesta slöjdlärarna i de yrkesbestämda fortsättningsskolorna utgöras av yrkesmän, som förskaffat sig viss pedagogisk skolning vid läroanstalten på Nääs.

Jämväl de slöjdlärare, som meddela undervisning vid läroverk m. fl. högre skolformer, ha hitintills erhållit sin egentliga utbildning vid nämnda läroanstalt.

I testamentet har såsom mål för läroanstaltens verksamhet uppställts, att anstalten skall hava att genom fortsatt utbildning av lärare och lärarinnor »verka för uppfostran i allmänhet». Testator har sålunda icke avsett, att läroanstalten skolat utgöra enbart ett slöjdinstitut, utan hans avsikt synes snarare ha varit, att anstalten skulle få utveckla sig till ett fortbildningsinstitut av ganska vidsträckt omfattning. I överensstämmelse härmed har även alltsedan år 1895 vid läroanstalten förekommit kurser i ett flertal av skolans s. k. övningsämnen, nämligen i teckning och modellering, gymnastik,

lek och idrott, kvinnlig slöjd, vävnad, hushållsgöromål, pappslöjd, sång och trädgårdsskötsel.

De sakkunniga ha härefter till behandling upptagit frågan om *rekryteringen av de utav läroanstalten anordnade fortbildningskurserna*. Härvid ha de sakkunniga fastställt, att antalet i kurserna deltagande lärare under de senaste tjugu åren utgjort omkring hälften av hela deltagarantalet samt att antalet folkskollärare utgjort omkring fjärdedelen av deltagarantalet. Efter att hava dryftat orsakerna till den förhållandevis ringa anslutningen till kurserna från folkskollärarnas sida, ha de sakkunniga såsom den mest sannolika anledning till detta förhållande framhållit de relativt stora kostnader, som kursdeltagarna få vidkännas. Tidigare plägade även, fortsätta de sakkunniga, landsting och kommuner anslå medel till stipendier åt lärare, som bevistade kurserna. Numera förekommer endast i undantagsfall, att sådana stipendier tilldelas lärare. Det är synnerligen önskvärt, att utvecklingen länkas i den riktningen, att folkskollärare i större utsträckning än vad nu är fallet besöka kurserna. En utväg synes därvid vara, att stipendier ställas till kursdeltagarnas förfogande.

Till belysande av *läroanstaltens ekonomiska ställning* torde här få återgivas de av Kungl. Maj:t för innevarande räkenskapsår för läroanstalten och det till densamma anslutna hushållet fastställda staterna.

Stat för läroanstalten.

Inkomster.

Räntemedel från statskontoret efter avdrag av ränta till utvidgningsfonden . . .	kronor 11,000:—
Undervisningsavgifter	» 4,000:—
Inskrivningsavgifter	» 1,500:—
Försäljning av modellserier och undervisningsmateriel	» 1,000:—
Tillföres från staten för hushållet	» 12,500:—
Tillföres från staten för lantbruket och skogsdriften	» 13,000:—
Statsanslag	» 5,000:—
Beräknad brist den 30 juni 1943	» 7,000:—
	<hr/>
	Summa kronor 55,000:—.

Utgifter.

Brist den 1 juli 1942	kronor 5,000:—
Föreståndarens lön 8,800 kronor, bränsle 750 kronor	» 9,550:—
Dyrtidstillägg åt föreståndaren	» 3,500:—
Pensionsavgift	» 96: 45
Räkenskapsförare och kassör	» 1,500:—
Underhåll av slottet	» 1,000:—
Underhåll och reparation av övriga byggnader	» 2,000:—
Underhåll av parken	» 1,000:—
Underhåll av läroanstaltens planteringar och vägar	» 1,300:—

Inventarier	kronor	200: —
Försäkringsavgifter	»	800: —
Sjukvård	»	250: —
Belysning och motordrift	»	1,000: —
Undervisningen:		
Kontant lön åt lärarna	»	11,000: —
Kosthåll åt lärarpersonal m. fl.	»	6,000: —
Verktyg och hyvelbänkar m. m.	»	1,000: —
Böcker, tidningar, annonser, trycksaker, undervisningsmateriel, telefon m. m.	»	2,500: —
Städning och rengöring	»	1,200: —
Diverse utgifter för läroanstalten (häri inberäknat skjutsning, tillsyn av slottet, vaktmästararvode m. m.)	»	6,103: 55
		<hr/>
	Summa kronor	55,000: —.

Stat för hushållet.

Inkomster.

Kursdeltagarnas avgifter för bostäder	kronor	20,000: —
Kursdeltagarnas m. fl. avgifter för kost	»	35,000: —
Läroanstaltens ersättning för kosthåll åt lärarpersonal m. fl.	»	6,000: —
		<hr/>
	Summa kronor	61,000: —.

Utgifter.

Av stiftelsen förhyrda bostäder	kronor	2,400: —
Städning och rengöring	»	3,800: —
Tvätt	»	300: —
Avlöningar till hushållspersonalen	»	5,500: —
Inköp av matvaror	»	30,000: —
Underhåll och reparationer av byggnader	»	1,000: —
Bränsle och belysning	»	2,000: —
Inventarier	»	900: —
Försäkringsavgifter	»	600: —
Skatter	»	500: —
Diverse utgifter (frakter, körslor m. m.)	»	1,500: —
Överskott att tillföra läroanstaltens stat	»	12,500: —
		<hr/>
	Summa kronor	61,000: —.

Vad angår föreståndarens löneförmåner framhålla de sakkunniga såsom anmärkningsvärt, att föreståndaren, trots det att läroanstaltens verksamhet under mer än nio månader av året ligger nere, åtnjuter avlöning för helt år. Härom anföres vidare.

Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 25 juli 1912 åtnjuter den nuvarande föreståndaren kontant lön av 8,800 kronor för år jämte fri bostad, nödigt bränsle, trädgårdsland m. m. Å lönen utgår numera dyrtidstillägg. Enligt vad de sakkunniga inhämtat kunna föreståndarens avlöningsförmåner för närvarande uppskattas till följande.

Kontant lön	kronor	13,240
Fri bostad med bränsle	»	2,400
Skjutsar	»	1,000
Uppassning, huggning och inbärning av bränsle	»	960
Skötsel av trädgården	»	410
Potatis 10 hl à 8 kr.	»	80
Telefon, telegram och resor (biljetter)	»	180
Fri belysning	»	150

Summa kronor 18,420.

I fråga om lärarnas avlöningsförmåner ha de sakkunniga upplyst, att till lärare utgår ett med hänsyn till den föregående anställningstidens längd avpassat arvode av 400, 350 eller 300 kronor. Överlärare åtnjuter ett arvode av 500 kronor. Samtliga lärare åtnjuta fritt vivre.

Beträffande *de till läroanstalten hörande byggnaderna* ha de sakkunniga uttalat, att ett omfattande behov av reparationer förefunnes. Härom anföras de sakkunniga bland annat.

De för undervisningen avsedda lokalerna och dessas utrustning kunna icke anses befinna sig i ett tillfredsställande skick. Lokalerna ifråga äro omoderna och otillräckliga samt i stort behov av reparation. Länsarkitektkontoret i Göteborg har på uppdrag av de sakkunniga upprättat kostnadsförslag rörande de reparationsarbeten, som äro nödvändiga för byggnadernas bestånd. De av länsarkitektkontoret beräknade reparationskostnaderna framgå av följande sammanställning.

Slottet	kronor	1,500
Föreståndarens villa	»	1,800
Vänhem	»	1,900
Källnäs	»	2,200
Mellannäs	»	700
Expeditionspaviljongen	»	200
Ekenäs	»	200
Lindenäs	»	200
Bokenäs	»	200
Seminariet	»	1,800
Lekhuset	»	1,700

Summa kronor 12,400.

Härtill komma även kostnader för arbetsbeskrivning, kontroll m. m., tillhoppa omkring 3,000 kronor. Den totala reparationskostnaden utgör följaktligen omkring 15,400 kronor.

I anslutning härtill framhålla de sakkunniga, att ett betydande nyanskaffningsbehov i fråga om inventarier och verktyg för slöjdundervisningen föreligger. Dessa nyanskaffningar beräknades draga en kostnad av sammanlagt 7,900 kronor. Av ifrågavarande undervisningsmateriel borde omedelbart anskaffas 2 träsarvar, 2 bänkbormmaskiner och 2 bandsågar för en sammanlagd kostnad av 4,000 kronor.

De sakkunniga uttala vidare önskvärdheten av att installation av värme- och sanitetsanläggning i föreståndarens bostad kommer till stånd. De av länsarkitektkontoret härför beräknade kostnaderna uppgå till sammanlagt 12,650 kronor.

Kostnaderna för iståndsättande av till läroanstalten hörande byggnader samt för viss undervisningsmateriel ha sålunda av de sakkunniga uppskattats till (15,400 + 4,000 + 12,650 =) i runt tal 32,000 kronor.

De sakkunniga ha vidare erinrat, att styrelsen för stiftelsen tidigare hos Kungl. Maj:t anhållit om anslag till uppförande av en nybyggnad för slöjd-undervisningen samt för vissa ändringsarbeten i seminariebyggnaden. Enligt en år 1939 upprättad kostnadsberäkning skulle dessa byggnadsarbeten draga en kostnad av 157,000 kronor respektive 22,500 kronor. De sakkunniga ha funnit dessa arbeten i hög grad behövlige. Enligt de sakkunnigas mening bör staten bidra till bestridande av kostnaderna. Då emellertid de upprättade byggnadsritningarna icke kunna anses vara av beskaffenhet att böra läggas till grund för byggnadsföretagen, ha de sakkunniga icke ansett förslag i ämnet böra för närvarande framläggas.

Lantbruket och skogsdriften.

Den av Kungl. Maj:t för innevarande räkenskapsår för dessa verksamhetsgrenar fastställda staten har följande utseende.

Stat för lantbruket och skogsdriften.

Inkomster.

Lantbruket:

Försäljning av spannmål	kronor	8,000
» » mjölk	»	17,000
» » kreatur	»	4,500
» » potatis	»	500
» » hö och halm	»	1,000
Arrende för trädgården och arrendegårdar	»	5,500
Körning och arbeten	»	6,500
Diverse inkomster (ersättning för naturaförmåner).	»	1,300

Skogsdriften:

Försäljning av timmer och ved	»	45,000
---	---	--------

Summa kronor 89,300.

Utgifter.

Lantbruket:

Avlöningar	kronor	35,500
Inköp av kraftfoder och gödningsämnen	»	5,000
Inventarier	»	2,000
Belysning och motordrift	»	900
Försäkringsavgifter	»	1,000
Sjukvård och understöd	»	700
Diverse utgifter (frakter m. m.)	»	3,000

Skogsdriften:

Huggning och körning samt sågning av virke	»	21,000
Skogskultur, röjning och dikning	»	500
Skogsaccis	»	150
Försäkringsavgifter	»	300
Underhåll och reparationer av byggnader	»	5,000
Skatter	»	1,250
Överskott att tillföra läroanstaltens stat	»	13,000

Summa kronor 89,300.

Det ekonomiska resultatet av lantbruksdriften har, yttra de sakkunniga i anslutning härtill, under ett flertal år varit ytterst otillfredsställande. Enligt vad de sakkunniga beräkna har den genomsnittliga förlusten på lantbruksdriften under räkenskapsåren 1938/42 utgjort omkring 10,100 kronor. I fortsättningen belysa de sakkunniga, huru en förbättring av driftsresultatet skulle kunna åstadkommas, och anföra härutinnan bland annat.

Genom viss omläggning av driften kan en avsevärd förbättring av driftsresultatet uppnås. En av orsakerna till det mindre goda driftsresultatet synes vara den låga mjölkavkastningen. Genom en övergång från nuvarande boskapsbesättning — av svensk låglandsras — till en för ifrågavarande trakt mera lämplig besättning — exempelvis av svensk röd och vit boskapsras — synes denna olägenhet kunna avhjälpas. En fullständig nyanskaffning av besättningen beräknades draga en kostnad av omkring 20,000 kronor.

Vidare synes arbetsförbrukningen i lantbruket vara för hög. Då vid ett lantbruk som det ifrågavarande transportkörningar medföra stor arbetsförbrukning, är det av stor vikt, att tillgång finnes till tidsenliga arbetsvagnar. Anskaffning av tre moderna gummihjulsvagnar bör därför ske. Kostnaden härför uppskattas till omkring 3,000 kronor. Likaså bör en traktor snarast möjligt anskaffas. Utgifterna i samband med denna nyanskaffning beräknas till 13,000 kronor. För att nedbringa kostnaderna för arbetskraft för mjölkning böra fyra mjölkmaskiner anskaffas. Kostnaderna härför hava beräknats till omkring 3,000 kronor.

En bidragande orsak till det dåliga driftsresultatet torde stå att finna i ekonomibygnadernas beskaffenhet. Ladugården och logen äro inrymda i ett stenhus av synnerligen föråldrad konstruktion. Förutsättningen för en lönande drift är, att ombyggnad av dessa ekonomibygnader snarast vidtages. Nämnade byggnadsarbeten ha av lantbruksförbundets byggnadsförening preliminärt kostnadsberäknats till 53,000 kronor, vartill dock kommer kostnaden för anläggning av en urinbrunn, 3,000 kronor. Kostnaderna för reparation av övriga till lantbruket hörande byggnader ha av länsarkitektkontoret i Göteborg beräknats till 4,900 kronor. Härtill bör emellertid läggas ett belopp av i runt tal 1,900 kronor, utgörande av förvaltaren förskjuten kostnad för installation av värme- och telefonanläggning i förvaltarbostaden. Denna kostnad bör rätteligen gäldas av stiftelsen. Slutligen beräknas kostnaden för installation av sanitetsanläggning m. m. i förvaltarbostaden till 2,450 kronor.

Sammanfattningsvis angiva de sakkunniga de sammanlagda kostnaderna för istandsättande av de till jordbruket hörande byggnaderna till (53,000 + 3,000 + 4,900 + 2,450 =) 63,350 kronor, vartill kommer av förvaltaren förskjuten installationskostnad, 1,900 kronor.

Kostnaderna för de föreslagna åtgärderna för förbättring av jordbrukets driftsresultat samt för viss installation i förvaltarbostaden ha sålunda av de sakkunniga beräknats enligt följande.

Nötkreatur	kronor	20,000	} vid fullständig nyanskaffning.
Arbetsvagnar	»	3,000	
Traktor m. m.	»	13,000	
Mjölkningsmaskiner	»	3,000	
Byggnader	»	63,350	
Summa kronor		102,350.	

De sakkunniga ha emellertid även övervägt möjligheten av att genom utarrendering av stiftelsens jordbruk ernå en förbättring i stiftelsens ekonomiska ställning. Härom anför de sakkunniga bland annat.

Drivande av jordbruk kan för stiftelsen icke vara ett självändamål. Genom en utarrendering av jordbruket skulle stiftelsens skötsel avsevärt förenklas, utan att några egentliga nackdelar synas behöva uppkomma. Vidare skulle vid en utarrendering kapitalinvesteringen för lantbrukets behov — enligt vad ovan framhållits 102,350 kronor — kunna begränsas till den för reparation av byggnaderna m. m. beräknade kostnaden eller 63,350 kronor. Emellertid skulle vid utarrendering även försäljning kunna ske av jordbruksinventariet. Om storleken av den summa, som vid en försäljning härav kan beräknas inflyta, är med nuvarande osäkra förhållanden vanskligt att döma. En försiktig beräkning giver vid nuvarande prisläge ett nettobelopp av 52,000 kronor. De sakkunniga understryka dock osäkerheten av denna beräkning. Därest emellertid denna försäljningssumma kunde erhållas, skulle genom ianspråktagande av inflytande köpeskillingsmedel till bestridande av kostnaderna för reparation av byggnaderna investeringsbehovet kunna nedbringas till omkring 11,000 kronor. Enligt vad de sakkunniga vidare beräkna skulle i arrende för jordbruket kunna erhållas ett belopp av 5,000 kronor för år. Den årliga förlusten å lantbruksdriften — genomsnittligt beräknad till 10,100 kronor — skulle följaktligen vid en utarrendering av lantbruket ersättas av en vinst för stiftelsen av 5,000 kronor för år.

Till belysande av det ekonomiska resultatet av skogsdriften under räkenskapsåren 1938/42 ha de sakkunniga gjort följande sammanställning.

1938—39 vinst kronor	9,867: 57
1939—40 » »	17,973: 60
1940—41 » »	21,658: 10
1941—42 » »	29,044: 62.

Enligt vad de sakkunniga inhämtat från domänstyrelsen, under vars överinseende skogsdriften skötes, beräknas den årliga nettointäkten av skogsdriften under de närmast följande tio åren icke komma att understiga 25,000 kronor.

Fabriksrörelsen.

Den av Kungl. Maj:t för innevarande räkenskapsår för stiftelsens verktygs- och möbeltillverkning fastställda staten har följande utseende.

Stat för verktygs- och möbeltillverkning.

Inkomster.

Försålda tillverkningar kronor	30,000: —
Ersättning för utförda arbeten »	3,000: —
		<hr/>
		Summa kronor 33,000: —

Utgifter.

Inköp av virke kronor	12,500: —
Arbetslöner »	12,000: —
Ersättning för naturaförmåner »	1,300: —
Belysning »	50: —
Frakter »	1,100: —

Kontorskostnader	kronor	1,100:—
Skatter	»	300:—
Reparation och underhåll av byggnader	»	400:—
Avskrivning å anläggningskapitalet	»	1,000:—
Ränta och amortering å anläggningskapitalet	»	1,639:05
Kataloger och reklam	»	650:—
Diverse utgifter	»	960:95
		<hr/>
Summa kronor		33,000:—.

De sakkunniga framhålla, att fabriksrörelsen på sin tid igångsatts för att tillfredsställa anstaltens behov av slöjdverktyg, hyvelbänkar m. m. Dessa förnödenheter stå numera att få till godtagbara priser på andra håll i landet. Emellertid verkställas vid fabriken alltjämt viss förarbetning av slöjdvirket för anstaltens slöjdkurser.

Fabriksrörelsens ekonomiska resultat är, fortsätta de sakkunniga, icke tillfredsställande. Enligt vinst- och förlusträkningen har driftsresultatet under räkenskapsåren 1938/42 varit följande.

1938—39	förlust	kronor	1,414:12
1939—40	»	»	1,518:82
1940—41	»	»	1,485:75
1941—42	»	»	3,667:55.

De i sammanställningen angivna beloppen äro dock, framhålla de sakkunniga, så tillvida missvisande, som rörelsen icke debiterats kostnaderna för i rörelsen förbrukad kraft, 520 kronor. Å andra sidan har en gottskrivning av 300 kronor för till jordbruket levererad ved icke skett.

De sakkunnigas förslag.

Läroanstalten.

Beträffande läroanstaltens framtida verksamhet anföra de sakkunniga bland annat.

Utbildningen av slöjdlärare är en uppgift, som bör åvila staten. Detta förhållande utesluter dock icke möjligheten av att en stiftelse åtager sig en viss begränsad uppgift inom lärarutbildningsorganisationen. Den Abrahamsonska stiftelsen förfogar icke över de medel, som erfordras för ett omhänderhavande av fullständig utbildning av de slöjdlärare, vårt land behöver, och den är ej heller avsedd för sådant ändamål. Stiftelsen kan emellertid — i full överensstämmelse med donationsvillkoren — ombesörja lärares fortbildning i ämnet och eventuellt även anordna de kortare kurser, som kunna visa sig vara tillräckliga för meddelande av viss begränsad lärarkompetens.

Den tid, som vid statens folkskoleseminarier anslagits till undervisning i manlig slöjd, synes vara alltför knappt tillmätt för att eleverna därunder skulle kunna bibringas någon större teknisk färdighet. Det torde därför vara till stor fördel för slöjdundervisningen i folkskolan, att lärarna efter avlagd examen förskaffa sig ytterligare kunskaper och teknisk färdighet i slöjd. Härav följer även önskvärdheten av att möjligheter till fortbildning i

slöjd alltjämt stå öppna för folkskollärarna. Att denna fortbildning liksom hittills förlägges till Nääs slöjdlärarseminarium synes naturligt liksom även att kostnaderna för fortbildningen bestridas av stiftelsen.

Även om staten inom en icke alltför avlägsen framtid skulle komma att anordna en regelbunden och av författning reglerad slöjdläro-utbildning synes det dock lämpligt, att en viss utbildning av slöjdlärare för fortsättnings skolan även i framtiden förlägges till läroanstalten. En stor del av de ifrågavarande lärarna kunna nämligen icke påräkna att av sin lärartjänst erhålla full utkomst. Slöjdlärartjänsten blir i dylika fall en bisyssla. Vid sådant förhållande kan av läraren knappast förväntas, att han skall skaffa sig en utbildning, som är dyrbarare än den han kan erhålla vid läroanstalten å Nääs. Då emellertid uppgiften att utbilda dessa lärare icke kan anses åligga stiftelsen jämlikt testamentsbestämmelserna, synes kostnaderna härför böra gäldas av statsverket.

Utbildningen av slöjdlärare för läroverk m. fl. högre skolorformer bör i framtiden icke förläggas till läroanstalten. Rörande denna utbildningsverksamhet föreligger ett av 1936 års yrkesskolsakkunniga framlagt förslag av innebörd, att verksamheten i fråga skall övertagas av staten. Yrkesskolsakkunnigas förslag avser upprättandet av ett till en konstfackskola anknutet statligt slöjdlärarseminarium.

Utbildningen av facklärare i slöjd bör, fortsätta de sakkunniga, övertagas av det statliga slöjdlärarseminariet. På grund härav bör enligt de sakkunnigas mening det av yrkesskolsakkunniga framlagda förslaget om upprättande av ett dylikt seminarium snarast tagas under övervägande. Under den tid, som måste förflyta innan ett statsseminarium kan komma att upprättas, bör dock läroanstalten tillåtas ombesörja erforderlig fackläro-utbildning. Enär emellertid ej heller denna verksamhet åligger stiftelsen enligt testamentets bestämmelser böra utgifterna härför bestridas av statsmedel.

Önskvärt är att jämväl i fortsättningen vid läroanstalten anordnas fortbildningskurser i andra övningsämnen än manlig slöjd. Även kurser i teoretiska ämnen, vilka äga särskild aktualitet ur undervisningssynpunkt, böra kunna anordnas.

Slutligen bör framhållas, att hinder icke bör möta för andra organisationer att, om så befinnes möjligt, anordna kurser på Nääs. Överhuvudtaget bör ledningen för stiftelsen låta sig angeläget vara att söka samarbete med andra organisationer, framför allt lärarorganisationerna.

De sakkunniga framhålla, att det med hänsyn till läroanstaltens betryckta ekonomiska läge vore önskvärt, att läroanstaltens drift underginge en rationalisering. De ha undersökt två alternativa utvägar att åstadkomma en dylik rationalisering. Här om anföra de sakkunniga.

Av de undersökta alternativen avser det ena, att verksamheten vid läroanstalten i fortsättningen bedrives i samma omfattning som tidigare, d. v. s. i form av sommarkurser, men att en nedskärning av utgifterna för verksamheten sker till vad som för denna verksamhets bedrivande är oundgängligen nödvändigt. Det andra alternativet går ut på verksamhetens utvidgande därhän, att anstaltens personal och utrustning blir fullt utnyttjad under större delen av året. Det förstnämnda alternativet erbjuder den enda möjliga utvägen, därest anstalten i fortsättningen skall drivas uteslutande eller huvudsakligen med stiftelsens egna medel. De nedskärningar i anstaltens driftskostnader, som därvid kunna vidtagas, hänföra sig i främsta rummet till kost-

naderna för personalen. Sålunda bör en lämpligare avvägning av föreståndarens avlöningsförmåner kunna ske. Enligt de sakkunnigas mening framstår det såsom orimligt, att stiftelsen även efter den nuvarande föreståndarens avgång skulle uppehålla en föreståndartjänst med de avlöningsförmåner, som för närvarande utgå. Så länge läroanstaltens verksamhet är koncentrerad till omkring tre månader av året, kan densamma icke anses erfordra en föreståndare med helårsanställning. Under hänvisning till det anförda föreslå de sakkunniga, att föreståndaren, så länge anstaltens verksamhet är förlagd endast till sommarmånaderna, anställs blott för denna tid. En föreståndare med anställning allenast under sommarmånaderna skulle enligt de sakkunnigas mening bli förhållandevis väl avlönad med ett arvode av 5,000 kronor jämte fri bostad och eventuellt fri kost. Den besparing, läroanstalten skulle göra genom en dylik reducering av föreståndarens avlöningsförmåner, beräkna de sakkunniga till omkring 10,000 kronor.

I anslutning härtill framhålla de sakkunniga, att det icke vore sannolikt, att en föreståndare med anställning blott under sommarmånaderna skulle komma att bosätta sig på Nääs under hela året. Huruvida en bosättning på annan plats än Nääs vore förenlig med föreskriften i testamentet, att föreståndaren skall »bo på stället», ha de sakkunniga icke ansett sig vara i stånd att bedöma.

Beträffande det alternativ, som avser en utvidgning av läroanstaltens verksamhet, anför de sakkunniga bland annat.

Det måste anses otillfredsställande, att ett utnyttjande av läroanstalten kan ske endast under en förhållandevis kort tid av året. Å andra sidan är förklarligt, att så sker så länge anstalten för bestridande av sina driftskostnader är hänvisad till egna medel. En utvidgning av läroanstaltens verksamhet kan åvägabringas antingen på så sätt att fortbildningskurser av enahanda slag som sommarkurserna anordnas jämväl under andra delar av året eller också därigenom att till Nääs förläggas en läroanstalt av helt eller delvis annan karaktär än slöjdseminariet, vilken läroanstalt vore i verksamhet de tider av året, då undervisningen vid slöjdseminariet låge nere. Efter att hava på anförda skäl avböjt möjligheten av att i större utsträckning än nu är fallet anordna fortbildningskurser, upptaga de sakkunniga till diskussion frågan, vilken typ av läroanstalt kunde ifrågakomma till förläggning vid Nääs. De sakkunniga ha därvid funnit, att endast en folkhögskola kunde tänkas ifrågakomma. Den folkhögskola, som sålunda kunde komma att förläggas till Nääs, borde emellertid vara av en ny och självständig typ utan motsvarighet inom den nuvarande folkhögskolororganisationen — en nordisk folkhögskola eller ett mer omfattande nordiskt institut. De sakkunniga hemställa, att utredning verkställs beträffande möjligheten av ett förläggande till Nääs av en läroanstalt av nu omförmält slag.

Avslutningsvis ha de sakkunniga även berört frågan om *styrelsens för stiftelsen sammansättning*. De sakkunniga ha därvid uttalat, att ett vidhållande av det i reglementet uppställda kravet på att två av styrelseledamöterna skulle äga sakkunskap i lanthushållning icke vidare syntes påkallat. De sakkunniga ha föreslagit, att en representant för domänstyrelsen erhåller säte i styrelsen. Denne borde även representera sakkunskapen i jordbruksfrågor. Det syntes de sakkunniga vidare vara av vikt, att två pedagogiskt sakkunniga personer,

av vilka en ägde sakkunskap i fråga om folk- och fortsättningsskolans slöjd-undervisning, erhöle säte i styrelsen.

Lantbruket.

De sakkunniga ha uttalat, att de, trots möjligheten av att lantbruksdriftens resultat skulle kunna avsevärt förbättras, ansett sig böra livligt tillstyrka, att en utarrendering av lantbruket och i samband därmed en försäljning av jordbruksinventarierna med det snaraste kommer till stånd. Det synes de sakkunniga dock riktigtast, att av den genom de föreslagna åtgärderna å lantbruket uppkommande vinsten årligen ett belopp av 5,000 kronor avsättes till dispositionsfonden, intill dess densamma tillförts ett belopp, motsvarande köpeskillingen för jordbruksinventarierna jämte ränta å beloppet.

Fabriksrörelsen.

Den av stiftelsen drivna fabriksrörelsen kan, framhålla de sakkunniga, numera icke anses ha något behov att fylla. Fabriksdriften kan lika litet som lantbruksdriften vara något självändamål för stiftelsen. Med hänsyn härtill anse de sakkunniga, att fabriksrörelsen bör nedläggas. På ett ställningstagande till de i samband med nedläggande av rörelsen uppkommande spörsmålen ha de sakkunniga icke ansett sig böra närmare ingå. Det torde få ankomma på styrelsen för stiftelsen att härutinnan verkställa nödiga utredningar och vidtaga därav betingade åtgärder.

Behovet av statsanslag för stiftelsen.

Statsverkets utgifter för den Abrahamsonska stiftelsen ha, framhålla de sakkunniga, hittills varit förhållandevis små. Om vidare hänsyn toges därtill, att stiftelsens läroanstalt varit av ovärderlig betydelse för landets skolväsen, att den verkat banbrytande på skolslöjdens område samt att den åtminstone tidvis åtnjutit världsrykte, kan fastslås, att det ekonomiska stöd, staten lämnat anstalten, ingalunda motsvarar den nytta, som staten dragit av denna. Såsom de sakkunniga tidigare framhållit, har staten genom August Abrahamsons donation befriats från skyldighet att ordna en slöjduitbildning, som säkerligen skulle hava förorsakat statsverket avsevärda utgifter. När det nu gäller att söka åstadkomma bättre ekonomiska förutsättningar för stiftelsens fortsatta verksamhet, synes det fördenskull vara statens skyldighet att träda hjälpande emellan.

De sakkunniga ha — under hänvisning till vad de tidigare anfört beträffande statens skyldighet att ombesörja utbildningen av vissa slöjdlärare — föreslagit, att staten för denna verksamhet, som låge utanför de för läroanstalten uppdragna riktlinjerna, lämnade stiftelsen ett årligt bidrag. Då merkostnaden för denna utbildning enligt vad de sakkunniga inhämtat under de senaste fem åren utgjort i medeltal omkring 8,500 kronor, ha de sakkunniga hemställt, att Kungl. Maj:t måtte av 1943 års riksdag utverka ett anslag av 8,500 kronor till bestridande av stiftelsens ifrågasvarande kostnader för lärarutbildning.

De sakkunniga ha vidare uttalat, att för läroanstaltens fortsatta framgångsrika verksamhet vissa reparationsarbeten och nyanskaffningar vore oundgängligen nödvändiga. Kostnaderna härför hade beräknats till i runt tal 32,000 kronor. Även för jordbrukets vidkommande borde vissa ombyggnadsarbeten med det snaraste komma till stånd. Det för sistnämnda verksamhetsgren föreliggande investeringsbehovet hade vid en utarrendering av jordbruket av de sakkunniga uppskattats till omkring 11,000 kronor. Till detta belopp komme emellertid ersättning till förvaltaren med 1,900 kronor för vissa av denne bekostade arbeten.

Ifrågavarande utgifter, tillhopa (32,000 + 11,000 + 1,900 =) 44,900 kronor, kunde icke, framhålla de sakkunniga, gäldas av stiftelsens egna medel. På grund härav hemställde de sakkunniga, att Kungl. Maj:t måtte av 1943 års riksdag utverka ett anslag för ändamålet.

De sakkunniga ha slutligen sammanfattningsvis framhållit de förbättrade betingelser för stiftelsens verksamhet, som skulle skapas genom de av de sakkunniga föreslagna åtgärderna till sanering av stiftelsens ekonomi.

På jordbruket skulle vid en utarrendering ett årligt överskott av 5,000 kronor uppstå. Skogsdriften hade beräknats skola lämna ett årsöverskott av 25,000 kronor. Därest av dessa belopp, tillhopa 30,000 kronor, årligen avsattes ett belopp av 5,000 kronor till dispositionsfonden, komme ett belopp av 25,000 kronor att stå till förfogande för läroanstaltens behov. Då i den för innevarande räkenskapsår för jordbruket och skogsdriften fastställda staten vore beräknat, att ett belopp av 13,000 kronor skulle tillföras läroanstalten från nämnda verksamhetsgrenar, komme en inkomstökning för stiftelsen av 12,000 kronor att uppstå. Vid bifall till de sakkunnigas förslag i fråga om medelsanvisning till bestridande av vissa kostnader för lärarutbildning komme stiftelsen att erhålla ett årligt statsbidrag av 8,500 kronor, motsvarande en ökning i förhållande till nu utgående statsanslag av 3,500 kronor. Vidare skulle genom en nedskärning av föreståndarens löneförmåner en minskning kunna ske i anstaltens utgifter med 10,000 kronor, medan å andra sidan de sakkunnigas förslag för anstaltens vidkommande komme att medföra ökade utgifter — bland annat för underhåll av anstaltens byggnader — av tillhopa 4,500 kronor. Då sålunda läroanstaltens inkomster skulle komma att ökas med (12,000 + 3,500 =) 15,500 kronor och dess utgifter att minskas med (10,000 — 4,500 =) 5,500 kronor, komme efter ett genomförande av de av de sakkunniga föreslagna åtgärderna att till läroanstaltens disposition årligen stå ett belopp, som med 21,000 kronor överstege vad som för närvarande beräknades kunna av anstalten disponeras.

Det sålunda uppkomna överskottet har av de sakkunniga föreslagits skola tagas i anspråk för beredande av stipendier åt kursdeltagare vid läroanstalten.

Yttranden över de sakkunnigas förslag.

Centralstyrelserna för *Sveriges allmänna folkskolläraryörening* och *Sveriges folkskolläraryöreförbund* samt styrelserna för *Sveriges folkskolläraryöreförbund* och *Sveriges småskolläraryöreförening* ha i allt väsentligt anslutit sig till eller intet haft att erinra mot vad de sakkunniga anfört.

Slöjd- och yrkeslärarnas riksförbund har ifrågasatt ändamålsenligheten av de sakkunnigas förslag om genomförande av en begränsning av anställningstiden för stiftelsens föreståndare.

Styrelsen för stiftelsen har förklarat sig icke vilja motsätta sig förslaget om en begränsning av anställningstiden för föreståndaren, därest en dylik besparingsåtgärd bleve av statsmakterna påfordrad, men framhåller tillika, att tanken, att åt en tillfällig föreståndare med anställning endast under sommarmånaderna anförtro anstaltens ledning, av testamentsbestämmelserna att döma varit för testator främmande. Man syntes dock icke göra något otillbörligt ingrepp i testamentsbestämmelserna, om möjligheten att tillsätta sommarföreståndare hölles öppen. Donator hade fäst synnerligen stor vikt vid valet av föreståndare, och fall kunde tänkas, då den för arbetet lämpligaste endast ville ägna sig åt uppgiften under sommarmånaderna. Styrelsen borde få rätt att med Kungl. Maj:ts medgivande tillsätta tillfälliga föreståndare.

Beträffande de ifrågasatta reparationerna av läroanstaltens byggnader framhåller styrelsen, att ett trängande behov av ombyggnadsarbeten förefunnnes utöver vad som i detta avseende föreslagits av de sakkunniga. Sålunda borde en omändring av gymnastiksalen i Källnääs till slöjdsal icke vidare uppskjutas. Kostnaderna för dessa arbeten beräknade styrelsen till 3,600 kronor. Vidare syntes icke längre böra anstå med åtgärden att förse elevbostäderna i Ekenääs, Lindenääs och Bokenääs med elektrisk belysning. De härför beräknade kostnaderna uppginge till 1,300 kronor. Härjämte borde nyanskaffning av maskinutrustning för slöjdsalarna ske i större utsträckning än vad de sakkunniga föreslagit. Merkostnaden härför i förhållande till de sakkunnigas förslag utgjorde 4,000 kronor. Styrelsen ansåge anslag böra äskas till bestridande jämväl av ifrågavarande kostnader, tillhoppa 8,900 kronor.

Styrelsen har vidare ifrågasatt riktigheten av den av de sakkunniga gjorda uppskattningen av kostnaderna för ombyggnad av ladugårdsbyggnaden. Nämnda kostnader, av de sakkunniga preliminärt beräknade till 53,000 kronor, torde enligt styrelsens beräkning med sannolikhet belöpa sig till 60,000 kronor.

Slutligen har styrelsen funnit det strida mot testamentsbestämmelserna, att köpeskillingen för jordbruksinventariet toges i anspråk för gäldande av kostnaderna för ombyggnad av ladugårdsbyggnaden. Styrelsen avstyrker vad de sakkunniga i detta hänseende föreslagit.

I övrigt har styrelsen förklarat sig biträda de sakkunnigas förslag.

Domänstyrelsen har icke haft något att erinra mot vad de sakkunniga föreslagit i fråga om utarrendering av stiftelsens jordbruk.

Byggnadsstyrelsen framhåller, att stiftelsens byggnader vid en av byggnadsstyrelsen företagen besiktning befunnits vara genomgående dåligt un-

derhållna. I två av byggnaderna förekomme läckfläckar, som utvisade, att yttertaken vore otäta. Fönstren vore i allmänhet enkla och av gammal typ. Elektrisk belysning saknades i en del mindre byggnader, och där sådan förekomme vore ledningarna på ett otillfredsställande sätt isolerade. Värmeledning funnes icke i någon av byggnaderna. Mot de av de sakkunniga gjorda kostnadsberäkningarna hade byggnadsstyrelsen icke något att erinra.

Skolöverstyrelsen har anfört bland annat.

Det program, som de sakkunniga uppdragit för stiftelsens framtida utveckling, synes väsentligen motsvara, vad som för närvarande torde kunna komma i fråga vid avgränsande av dess uppgifter. En verksamhet av den art de sakkunniga tänkt sig skulle stå i god överensstämmelse med Nääs traditioner, även om den i vissa avseenden skulle gå något utöver vad i testamentsföreskrifterna finnes uttryckligen angivet. Utbildningskurserna för mera tillfälliga lärare i manlig slöjd torde alltjämt böra få förekomma på Nääs, då behov av dylika lärare föreligger ej endast för fortsättningsskolan utan även i viss utsträckning för folkskolan. De sakkunniga hava anvisat flera utvägar att underlätta en sådan utveckling av läroanstaltens verksamhet. Huruvida programmet skall kunna förverkligas beror närmast av det stöd, som från myndigheters och organisationers sida kan givas åt verksamheten, de resurser i fråga om lokaler och utrustning, som stå till buds, samt av de åtgärder, som stiftelsen kan komma att vidtaga. Av väsentlig betydelse synes vara, att kursdeltagarnas vistelse vid anstalten ekonomiskt understödjes. Det torde vara lämpligt, att, när det gäller de allmänna riktlinjerna för stiftelsens verksamhet, styrelsen anbefalles taga de av de sakkunniga härutinnan föreslagna åtgärderna i beaktande.

Överstyrelsen finner det under nuvarande förhållanden och med hänsyn till stiftelsens begränsade ekonomiska resurser riktigt, att läroanstaltens verksamhet alltjämt bedrivs i form av sommarkurser. Anpassas i enlighet med de sakkunnigas förslag anställningstiden och avlöningsförmånerna för anstaltens föreståndare efter verksamhetens omfattning, vunnas en även för bedrivande av enbart sommarkurser välbehörlig förbättring av stiftelsens ekonomi. Det låter sig naturligen icke på förhand bedöma, huruvida med de föreslagna ändrade anställningsförhållandena och minskade förmånerna föreståndarfrågan kan tillfredsställande ordnas. Överstyrelsen förutsätter, att anställningsperioden även kommer att innefatta nödig tid för förberedelse och efterarbete. Förslaget om ändrad anställningstid torde i övrigt få anses starkt sakligt motiverat som en konsekvens av förläggningen av kurserna till sommaren. Det vore givetvis önskvärt, att härutöver en mera permanent bildningsinstitution kunde förläggas till Nääs, så att anläggningen fullt utnyttjades. De sakkunnigas förslag härutinnan synes överstyrelsen vara värt beaktande. Vid ett fortsatt övervägande av frågan om skapande av en nordisk folkhögskola eller ett nordiskt institut bör förläggning till Nääs bli föremål för närmare undersökning.

Såsom de sakkunniga framhålla, bör vid bedömandet av frågan om statsanslag till stiftelsen särskilt uppmärksammas, att genom verksamheten på Nääs en för folk- och fortsättningsskolorna behörlig fortbildning och utbildning av slöjdlärare under en följd av år ägt rum, utan att staten i någon större utsträckning härför fått vidkännas utgifter. Denna verksamhet skulle

enligt förslaget alltjämt fortgå och även efter tillkomsten av ett statligt slöjdläroarseminarium bedrivs för vissa kategorier av lärare. Det får då anses rimligt, att staten lämnar stiftelsens ekonomiskt stöd. De av de sakkunniga upptagna anslagsbeloppen — vilka det icke är för överstyrelsen möjligt att närmare granska — angivas kunna tillgodose det omedelbart föreliggande behovet av reparationer och nyanskaffningar.

Sammanfattningsvis framhåller överstyrelsen, att de av de sakkunniga föreslagna åtgärderna synas vara väl ägnade att främja en önskvärd utveckling av stiftelsens verksamhet och att de synas innebära en — därest rättsliga hinder icke anses föreligga och frånsatt en viss, förut uttalad tveksamhet i föreståndarfrågan — framkomlig utväg till sanering av stiftelsens ekonomi. Överstyrelsen tillstyrker därför åtgärder i anslutning till de sakkunnigas hemställan.

Justitiekanslersämbetet, som haft att yttra sig över utredningen, såvitt gäller föreslagen permutation, har anfört som följer.

De testamentsföreskrifter, beträffande vilka utredningsmännen ifrågasatt, att avvikelser skulle medgivas, innehålla, *dels* att föreståndaren skall avgiftsfritt bo på stället, *dels* att yttre och inre inventarier icke få avhändas stiftelsen eller från egendomen Nääs bortföras utan skola framgent underhållas samt, där så bliver nödigt, ersättas med nya.

Ehuru testator torde ha tänkt sig, att den verksamhet, som skulle ankomma på föreståndaren, krävde dennes bosättning å Nääs året runt under hela tjänstetiden — en tanke som kommit till uttryck särskilt i föreskriften att föreståndaren skulle avgiftsfritt bo på stället — bör enligt justitiekanslersämbetets uppfattning kravet på vistelse å platsen numera skäligen icke upprätthållas i större utsträckning, än som med hänsyn till läroanstaltens verksamhet och föreståndarens befattning med stiftelsen i övrigt är behöfligt. Så länge kurserna vid läroanstalten begränsas till sommar-månaderna och under förutsättning att jordbruket utarrenderas, lärar sådant bosättande, som nyss antytts, icke vara erforderligt för att föreståndaren skall kunna fullgöra den honom i testamente ålagda uppgiften att hava »närmaste vården och ledningen av läroanstalten och stiftelsens övriga angelägenheter i överensstämmelse med de föreskrifter, som av styrelsen eller eljest behörigen meddelas».

Något förbud mot utarrendering av stiftelsens fastigheter stadgas ej i testamentet, åtminstone ej uttryckligen. Möjligen kan av meddelat förbud mot att avhända stiftelsen förefintliga yttre och inre inventarier dragas den slutsatsen, att testator tänkt sig, att stiftelsen skulle själv driva jordbruket. Tydligare föreskrift synes dock hava bort meddelas, om förbud mot utarrendering skall anses gälla. Under förutsättning att utarrendering av omtanke om stiftelsens ekonomi bör komma till stånd, lär en naturlig följd härav bliva, att avvikelse från förbudet mot inventariers avhändande medgives.

Justitiekanslersämbetet har av skäl, som ovan antytts, intet att erinra mot att Kungl. Maj:t förklarar donationsbestämmelserna icke utgöra hinder vare sig för att bostad åt läroanstaltens föreståndare upplåtes endast för tid, under vilken hans vistelse å Nääs kan anses påkallad av anstaltens verksamhet och eljest av hans åliggande i stiftelsens tjänst, eller för för-

säljning av för jordbruksdriften avsedda inventarier. Vid meddelande av beslut i sistberörda hänseende torde tillika böra givas föreskrift om fondering av inflytande medel.

Statskontoret anför.

Statskontoret finner den nu föreliggande utredningen giva vid handen, att stiftelsen för närvarande har att dragas med stora ekonomiska svårigheter, vilka åtminstone delvis torde kunna förklaras av att testamentsbestämmelserna icke strikt iakttagits. Erinras må i detta sammanhang, att Kungl. Maj:t genom beslut den 13 oktober 1927 funnit sig böra anbefalla styrelsen för stiftelsen att nogsammt hålla hand däröver, att läroanstaltens verksamhet icke gjordes mer omfattande, än att kostnaderna kunde bestridas med tillgängliga donationsmedel, och att något eftersättande av byggnaders och inventariers underhåll icke skedde.

Vad av de sakkunniga föreslagits för att åvägabringa en sanering av stiftelsens ekonomi föranleder ej erinran från statskontorets sida. Ämbetsverket finner ett genomförande av de sakkunnigas förslag härutinnan ägnat att skapa förbättrade betingelser för stiftelsen att med anlitage av egna medel kunna fullfölja sitt ursprungligen avsedda ändamål. Ämbetsverket kan icke finna, att förslaget om utarrendering av jordbruket skulle stå i strid mot testamentets andemening, enär syftet med donationen genom de förordade åtgärderna otvivelaktigt komme att tillgodoses i ökad utsträckning.

Förklaringen till det trängande behovet av medel till reparationer m. m. torde åtminstone i viss mån kunna sökas i den omständigheten, att de av Kungl. Maj:t genom förberörda beslut den 13 oktober 1927 givna direktiven icke blivit vederbörligen följda. I betraktande härav anser statskontoret, att den ökade avkastningen av fastigheterna, som förutsatts skola uppkomma vid ett genomförande av de sakkunnigas förslag, i första hand bör användas för tillgodoseende av förevarande behov. I sammanhang härmed vill ämbetsverket erinra, att, då statsmakterna år 1912 anvisade medel till stiftelsen för liknande ändamål, såsom villkor härför föreskrefs, att dessa medel framdeles i mån av tillgång skulle av stiftelsen räntefritt återgäldas. Vid nu angivna förhållanden och då statsverket icke rimligen synes böra undandraga sig att lämna visst ekonomiskt stöd i det brydsamma läge, vari stiftelsen nu befinner sig, vill statskontoret på det sätt tillstyrka de sakkunnigas förslag, att ämbetsverket förordar, att stiftelsen erhåller ett räntefritt amorteringslån. Medel för ändamålet torde böra i form av reservationsanslag äskas å kapitalbudgeten: fonden för låneunderstöd.

Med hänsyn till vad de sakkunniga anför till stöd för sin hemställan om ett statsanslag till stiftelsen av 8,500 kronor för viss utbildningsverksamhet, vill statskontoret för sin del icke motsätta sig, att stiftelsen tillerkännes statsbidrag för ifrågavarande verksamhet, dock endast intill dess, att staten på annat sätt kan komma att sörja för denna lärarutbildning. Enär utredningen icke lämnar tillräckliga hållpunkter för ett bedömande av skäligheten av det begärda bidragsbeloppet och då den föreslagna begränsningen av anställningstiden för föreståndaren, såsom ovan nämnts, skulle komma att medföra minskade kostnader för kursverksamheten, kan statskontoret emellertid icke tillstyrka, att bidraget utgår med högre belopp än vad som fastställts för innevarande budgetår.

Departementschefen.

August Abrahamsons stiftelse har enligt testamentsföreskrifterna till ändamål »att genom fortsatt utbildning av lärare och lärarinnor, som redan ägnat sig åt undervisning, verka för uppfostran i allmänhet och särskilt för användandet därvid av den pedagogiska slöjden». Stiftelsen har genom sin mångåriga verksamhet såsom en fortbildningsanstalt för folkskolans lärare, särskilt inom skolslöjdens område, fyllt en uppgift, som varit till stort gagn för landets undervisningsväsen. Under senare år har emellertid dess betydelse såsom en folkskolans fortbildningsanstalt kommit att alltmera träda tillbaka för andra uppgifter. Sålunda har stiftelsen kommit att spela en icke obetydlig roll såsom utbildningsanstalt för facklärare i slöjd, en i och för sig viktig uppgift, som dock ligger vid sidan av donationens syfte och som i sinom tid torde böra övertagas av ett statligt slöjdlärarseminarium. Den djupaste orsaken till denna utveckling torde, såsom de sakkunniga påpekat, vara de relativt höga kostnaderna för deltagande i kurserna, 250 à 300 kronor per kurs, vilka i allt större utsträckning avhållit folk- och småskollärarna från deltagande. Stiftelsens ledning kan sålunda icke lastas för denna utveckling.

Jag instämmer för egen del i de sakkunnigas uttalande, att denna utveckling icke är lycklig. Stiftelsen är mot ledningens önskan på väg att förlora sin förankring inom folk- och småskollärarkåren. Det måste enligt min mening betecknas såsom ett viktigt önskemål att genom verk samma åtgärder ånyo göra stiftelsen till vad den en gång varit, nämligen en central fortbildningsanstalt för folkskolans lärare med tyngdpunkt på den pedagogiska slöjdens område. De sakkunniga peka på huvudsakligen två utvägar för att vinna detta syfte, nämligen dels ett vidgat och fördjupat samarbete med vederbörande lärarorganisationer, dels en sanering av stiftelsens ekonomi för att sätta den i stånd att förbilliga sin kursverksamhet och erhålla medel till stipendier samt därigenom göra kurserna lättare tillgängliga för folkskolans lärare. Båda dessa vägar synas framkomliga. De i ärendet hörda lärarorganisationerna liksom ock stiftelsens styrelse ha samtliga betygat sitt livliga intresse för saken och ha enstämmigt förklarat sig beredvilliga till vidgat samarbete. Härmed är en av förutsättningarna för handen för stiftelsens pånyttfödelse i donators anda. Den andra förutsättningen, en ekonomisk sanering av stiftelsens ekonomi, varom stiftelsens styrelse vid upprepade tillfällen gjort framställning hos statsmakterna, kan däremot icke ske utan verksamt bidrag från statsmakternas sida.

De sakkunniga ha vid de ekonomiska överbägandena bland annat dryftat möjligheten av att genom en utvidgning av stiftelsens verksamhet åstadkomma ett mera rationellt utnyttjande av dess läroanstalt samt ha i sådant hänseende ifrågasatt ett förläggande till stiftelsens egendom Nääs av ett nordiskt institut.

Vad sistnämnda förslag beträffar erinrar jag om att jag den 26 februari 1943 utverkat Kungl. Maj:ts bemyndigande att tillkalla sakkunniga för ut-

redning av frågan om upprättande av ett svensk-nordiskt institut. I de för dessa sakkunnigas arbete meddelade direktiven har jag erinrat om ifrågavarande förslag. Jag anser mig emellertid redan nu böra framhålla, att flera skäl tala emot den av de sakkunniga diskuterade förläggningen av ett svensk-nordiskt institut till Näås. Sålunda äro elevbostäderna icke vinterbonade och äro otillräckliga för att under sommaren medgiva samtidig inkvartering av såväl deltagare i Näåskurserna som studerande vid det ifrågasatta nya institutet.

I ekonomiskt hänseende förorda de sakkunniga i första hand en avsevärd reducering av föreståndarens avlöningsförmåner och utarrendering av stiftelsens lantbruk. I samband härmed ha de sakkunniga även förordat försäljning av för jordbruksdriften avsedda inventarier. De vid försäljningen inflytande köpeskillingsmedlen, av de sakkunniga beräknade till 52,000 kronor, ha föreslagits skola disponeras till bestridande av vissa utgifter för iståndsättande av lantbrukets ekonomibyggnader. I likhet med de hörda myndigheterna finner även jag vad de sakkunniga föreslagit till åstadkommande av en begränsning av stiftelsens driftskostnader vara väl ägnat att skapa förbättrade betingelser för stiftelsen att med anlitan av egna medel fullfölja sin ursprungligen avsedda uppgift. Bland annat torde sålunda böra ske en omreglering av föreståndartjänsten på sätt de sakkunniga förordat. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att meddela de närmare föreskrifter, som kunna finnas påkallade för att åvägabringa de ifrågasatta åtgärderna. Jag biträder även de sakkunnigas förslag, att en försäljning av jordbruksinventarierna bör komma till stånd. Med hänsyn till vad justitiekanslersämbetet anfört böra dock de vid försäljningen inflytande köpeskillingsmedlen tillföras dispositionsfonden.

De sakkunniga ha emellertid icke funnit nämnda åtgärder tillfyllest utan ha därjämte förordat dels engångsanslag av tillhoppa 44,900 kronor för vissa reparationsarbeten m. m., dels ett årligt bidrag av 8,500 kronor. Engångsanslaget skulle enligt förslaget utgå till följande ändamål.

Reparationer på läroanstaltens byggnader ..	kronor	15,400	
Nyanskaffning av inventarier för slöjdundervisningen	»	4,000	
Värme- och sanitetsinstallation i föreståndarens bostad	»	12,650	kronor 32,050
Ombyggnad av ladugård. Ny gödselbrunn ..	kronor	56,000	
Reparation av vissa ekonomibyggnader	»	4,900	
Värme- och sanitetsinstallation i förvaltarens bostad	»	2,450	» 63,350
			Summa kronor 95,400
Avgår: inkomster genom försäljning av jordbruksinventarier	»	52,000	
			Återstår (i runt tal) kronor 43,000

Tillkommer: ersättning åt förvaltaren för vissa av honom be-

kostade installationer	kronor 1,900
	<u>Summa kronor 44,900.</u>

Då enligt vad jag nyss anført inkomsterna genom försäljning av jordbruksinventarierna böra tillföras dispositionsfonden, erfordras för genomförande av de sakkunnigas byggnads- och anskaffningsprogram inalles (44,900 + 52,000 =) 96,900 kronor. Kostnadsberäkningarna ha icke givit mig anledning till erinran.

Utredningen i ärendet synes mig utvisa, att de sakkunnigas byggnads- och anskaffningsprogram bör i huvudsak genomföras utan uppskov. Dock synes den förordade värme- och sanitetsinstallationen i föreståndarens bostad kunna anstå till ett senare tillfälle; härigenom minskas medelsbehovet med 12,650 kronor. I stället synes det mig önskvärt, att i enlighet med styrelsens för stiftelsen förslag medel beräknas för omändring av en gymnastiksal till slöjdsal (3,600 kronor) samt för installation av elektriskt ljus i elevbostäderna (1,300 kronor). Med hänsyn härtill beräknar jag medelsbehovet till (96,900 — 12,650 + 3,600 + 1,300 =) 89,150 kronor eller i runt tal 90,000 kronor. Då stiftelsen saknar möjlighet att av egna medel bestrida dessa kostnader, får jag i anslutning till statskontorets förslag förorda, att stiftelsen för ändamålet erhåller ett räntefritt statens amorteringslån av 90,000 kronor. För ändamålet torde för nästa budgetår under fonden för låneunderstöd böra anvisas ett investeringsanslag av 90,000 kronor. Anslaget torde böra upptagas under rubriken Lån till August Abrahamsons stiftelse för slöjdläro-utbildning för vissa ombyggnadsarbeten m. m. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare bestämmelser angående lånevillkor, amorteringsplan m. m.

Till stöd för sitt förslag om ett årligt statsanslag av 8,500 kronor till avlönande av vissa lärare i manlig slöjd ha de sakkunniga anført, att utbildningen av slöjdlärare vid läroverk m. fl. högre skolformer samt de slöjdlärare vid fortsättningsskolor, för vilka lärartjänsten utgör en bisyssla, icke vore en uppgift, som enligt testamentsbestämmelserna kunde anses åligga stiftelsen. Medan meningsskiljaktighet icke föreligger därom att statsbidrag för ifrågavarande utbildningsverksamhet bör utgå, intill dess staten på annat sätt kan komma att sörja för denna lärarutbildning, ha å andra sidan olika meningar yppat sig i fråga om storleken av det statsbidrag, som bör utgå för ändamålet. Sålunda har statskontoret på anförda skäl icke ansett sig kunna tillstyrka, att bidraget utgår med högre belopp än vad som fastställts för innevarande budgetår eller 5,000 kronor. I likhet med myndigheterna finner jag det böra ankomma på statsverket att svara för kostnaderna för ifrågavarande utbildningsverksamhet. Enär med hänsyn till vad de sakkunniga upplyst rörande kostnaderna för densamma fog synes föreligga för den föreslagna höjningen av statsbidraget till 8,500 kronor, förordar jag bifall till de sakkunnigas förslag.

Åberopande det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

*dels såsom Bidrag till August Abrahamsons stiftelse för slöjdläro-
utbildning för budgetåret 1943/44 anvisa ett anslag av kronor 8,500,
dels ock till Lån till August Abrahamsons stiftelse för slöjdläro-
utbildning för vissa ombyggnadsarbeten m. m. för budgetåret 1943/44 å kapitalbudgeten under fonden för låne-
understöd anvisa ett investeringsanslag av .. kronor 90,000.*

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdade hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Torsten Svensson.
